

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ У ПРОГРАМАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ПОЛІТОЛОГІЇ: ДОСВІД АНГЛІЇ ТА УЕЛЬСУ

ASSESSMENT METHODS IN UNDERGRADUATE POLITICS PROGRAMMES: EXPERIENCE OF ENGLAND AND WALES

У статті розглянуто окремі аспекти контрольного-регулювального компонента професійної підготовки бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу. Визначено, охарактеризовано та проаналізовано види контролю (діагностичний, поточний, підсумковий), методи поточного контролю (презентація, есе, доповідь, огляд книги, анотована бібліографія, закриті та відкриті тести, директивний документ, аналіз газетної статті, аналіз Інтернет-ресурсів, симуляція, рольова гра), методи підсумкового контролю (іспит, есе, презентація, науковий проект, портфоліо) та механізми організації зворотного зв'язку, що використовуються в університетах Англії та Уельсу під час підготовки політологів. Запропоновано стратегію вибору методів контролю та оцінювання у процесі розроблення освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів політології в університетах України на основі прогресивного досвіду Англії та Уельсу.

Ключові слова: діагностичний контроль, поточний контроль, підсумковий контроль, метод контролю/оцінювання, політологія, бакалавр гуманітарних наук, Англія, Уельс.

В статье рассмотрены отдельные аспекты контрольно-регулирующего компонента подготовки бакалавров политологии в университетах Англии и Уэльса. Определены, охарактеризованы и проанализированы виды контроля (диагностический, текущий, итоговый), методы текущего контроля (презентация, эссе, обзор книги, аннотированная библиография, доклад, закрытые и открытые тесты, директивный документ, анализ газетной статьи, анализ Интернет-ресурсов, симуляция, ролевая игра), методы итогового контроля

(экзамен, эссе, презентация, научный проект, портфолио) и механизмы организации обратной связи, которые используются в университетах Англии и Уэльса во время подготовки политологов. Предложена стратегия выбора методов контроля и оценивания в процессе разработки образовательно-профессиональных программ подготовки бакалавров политологии в университетах Украины на основе прогрессивного опыта Англии и Уэльса.

Ключевые слова: диагностический контроль, текущий контроль, итоговый контроль, метод контроля/оценивания, политология, бакалавр гуманитарных наук, Англия, Уэльс.

The article examines particular aspects of the assessment component of undergraduate politics programmes at the universities of England and Wales. Types of assessment (diagnostic, formative, summative), formative assessment methods (essay, presentation, book review, annotated bibliography, written and oral report, tests, policy paper, newspaper article analysis, Internet resource analysis, simulation, role play), summative assessment methods (examination, essay, presentation, research project, portfolio) and feedback practices used by the universities of England and Wales in the course of political scientist training have been identified, characterised and analysed. Based on the positive experience of the abovementioned countries, the strategy of selecting assessment methods in the process of developing undergraduate political science programmes at the universities of Ukraine has been proposed.

Key words: diagnostic assessment, formative assessment, summative assessment, assessment method, political science, Bachelor of Arts, England, Wales.

УДК 378.4:32(410.1)

Брандибура І.Ю.,

аспірант кафедри іноземних мов
Національний університет «Львівська
політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Освітній процес у сучасних умовах спрямований на стимулювання глибинного учіння та базується на застосуванні критико-аналітичного підходу до опанування професійними знаннями, де теорії, концепції, підходи вивчаються рефлексивним способом із метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними; заохоченні ґрунтовного розуміння предмета вивчення; використанні методів активного навчання; забезпеченні логічних зв'язків між модулями тощо.

Такий підхід потребує відповідної стратегії оцінювання, що пропонує широкий спектр видів, методів, форм контролю та оцінювання, які задовольняють студентів із різними освітніми потребами та дають можливість об'єктивно оцінити рівень досягнення ними визначених результатів навчання, пов'язують теоретичний і практичний

компоненти освітньої програми, а також винагороджують зусилля. У цьому контексті значний інтерес становить досвід університетів Англії та Уельсу, у яких відбувся поступовий відхід від річних іспитів на користь семестрового оцінювання, введення діагностичного оцінювання на початку навчання, зменшення вагового коефіцієнту іспитів [20, с. 109].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вивчення контрольного-регулювального та оцінно-результативного компонентів освітнього процесу викликає значний інтерес вітчизняних (Б. Дадашев, Ю. Слободяник, М. Скиба, Л. Онищук, В. Ягупов) і зарубіжних (А. Госейн (A. Hosen), Н. Рао (N. Rao), А. Блер (A. Blair), В. Міллер (W. Miller), С. МакГінті (S. McGinty), К. Гаманн (K. Hamann), С. Куртіс (S. Curtis), Ф. Рейс (Ph. Race), К. Янг (C. Young)

науковців. Системи контролю та оцінювання досліджуються міністерствами та відомствами Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, які регулюють сферу вищої освіти, Агентством із забезпечення якості вищої освіти (англ. Quality Assurance Agency for Higher Education), а також відповідними радами університетів.

Метою статті є визначення, характеристика й аналіз видів контролю, методів поточного та підсумкового контролю, а також механізмів організації зворотного зв'язку, що використовуються у програмах підготовки бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу.

Виклад основного матеріалу. В освітньо-професійних програмах й описах модулів, зокрема, університетів Ворвіка [18], Йорка [19], Шеффільда [16], Лейкестера [14] надається детальна інформація щодо видів і методів контролю та оцінювання студентів-політологів, а також способів підтримання зворотного зв'язку. На початку навчання студенти отримують інформацію про механізми оцінювання; спосіб повідомлення результатів оцінювання; формат отримання відгуку та його обсяг; встановлені часові рамки для подання завдань та отримання відгуку; необхідність проведення рефлексивного аналізу власної освітньої діяльності формально чи неформально; процедуру виставлення оцінок, що передбачає виставлення попередньої оцінки одним або двома викладачами та її затвердження Радою екзаменаторів; альтернативні способи оцінювання та підтримання зворотного зв'язку; розклад для подання апеляцій тощо.

Унаслідок аналізу освітніх програм підготовки бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу, зокрема в університетах Шеффільда [16], Кента [13], Кардіфа [21], Аберіствіта [2], виявлено, що у процесі підготовки фахівців цієї галузі використовуються три види контролю: діагностичний, поточний і підсумковий.

Діагностичний контроль проводиться на початку навчання, щоб засвідчити здатність і готовність студента-політолога до проходження освітньої програми та визначити його/її потенційні проблеми з навчанням [23, с. 4].

У рамках модулів визначаються методи поточного контролю, які служать основою для надання студентам відгуку щодо їхнього прогресу в опануванні відповідними професійними знаннями, уміннями й навичками та підготовки до виконання завдань із підсумкового контролю [22, с. 9; 23, с. 4], а також методи підсумкового контролю, які служать для вимірювання рівня успішності студента з огляду на досягнення ним визначених результатів навчання [22, с. 9; 23, с. 4].

В університетах Англії та Уельсу важливою складовою контрольно-регулювального та оцінювального компонентів підготовки бакалаврів політології є підтримання зворотного зв'язку зі

студентами, що допомагає зосередити увагу студентів на цілях, критеріях, стандартах виконання завдання; сприяє рефлексивному аналізу у процесі навчання; надає кваліфікований відгук щодо прогресу студента у процесі навчання; заохочує конструктивний діалог із викладачами й одногрупниками; заохочує позитивну мотивацію та самоповагу; забезпечує можливості для подолання прогалини між поточною та бажаною успішністю; надає викладачам інформацію, що може бути використана з метою вдосконалення методики викладання [20, с. 118].

Викладачі університетів Англії та Уельсу розглядають зворотний зв'язок як діалогічний процес, який систематично реалізується на відповідних етапах навчального циклу. З метою досягнення максимальної ефективності зворотного зв'язку, проводиться низка заходів перед, під час і після оцінювання завдання. Перш ніж студенти розпочинають виконання завдання, викладачі виділяють час на обговорення критеріїв і прикладів оцінювання, відповіді на запитання студентів, що значно знижує навантаження викладача під час оцінювання. У процесі оцінювання перевага надається структурованому формату відгуку, що передбачає виокремлення декількох секцій: позитивні аспекти, негативні аспекти, практичне застосування із використанням прикладів. Завершальний етап може набирати різноманітних форм, однак найважливішим є надання відгуку до виконання наступного завдання та забезпечення достатнього часу для реалізації рекомендацій, представлених у відгуку. Одним із найбільш ефективних методів є виділення часу під час аудиторних занять на обговорення зворотного зв'язку, що передбачає заповнення студентами саморефлексивної форми, у якій студенти виокремлюють відмінності між їхніми очікуваннями й отриманим результатом, наголошують на незрозумілих аспектах і формулюють запитання. Якщо багато студентів продемонстрували однакові слабкості (наприклад, проблеми з посиланнями, нестачу синтезу джерел, граматичні або стилістичні помилки, труднощі із структуруванням) доцільно виконати декілька вправ у групі [26, с. 17].

Згідно з отриманими результатами дослідження, найбільш поширеними методами підсумкового контролю у процесі підготовки бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу є іспит, есе, презентація, науковий проект, портфоліо.

Іспит як метод підсумкового контролю використовується в більшості програм підготовки бакалаврів політології, зокрема в університетах Сассекса [17], Йорка [19], Екзетера [6], Аберіствіта [8]. Варто зазначити, що протягом останніх років характер проведення іспитів дещо змінився, оскільки увага зосереджується не лише на перевірці знань і розуміння опрацьованого протягом

модуля матеріалу, що значною мірою пов'язано із запам'ятовуванням, описуванням, визначенням, встановленням взаємозв'язків, але й на перевірку критичного та аналітичного осмислення навчального матеріалу, умінь і навичок аргументування, розмірковування, оцінювання, формування суджень [10]. У процесі підготовки політологів використовуються різні види іспитів, а саме – іспит без списку запитань, іспит зі списком запитань, іспит із відкритою книгою. Однак чимало науковців стверджує, що іспити можуть посилювати поверхневий підхід до навчання, оскільки процес підготовки до іспиту значною мірою пов'язаний із сегментацією та запам'ятовуванням інформації; результати іспиту не завжди забезпечують повну картину успішності студента; студенти рідко отримують відгук на іспит, тож не мають можливості вдосконалитись [31, с. 96].

У програмах підготовки бакалаврів політології в університетах Ворвіка [18], Йорка [19], Шеффілда [16], Лейкестера [14], Аберіствіта [8] есе є одним із методів підсумкового контролю, де його ваговий коефіцієнт варіює від 20 до 50 % для обов'язкових модулів і 30–100 % – для вибіркових модулів. Есе використовується для перевірки високорівневих когнітивних умінь і навичок студентів бакалаврату зі спеціальності «Політологія», зокрема умінь і навичок проводити аналіз і підтримувати послідовну лінію аргументування, базуючись на відповідних теоретичних знаннях та емпіричних даних. Есе активно використовується як метод контролю у процесі підготовки бакалаврів політології, оскільки стимулює розвиток критичного мислення у студентів-політологів; заохочує студентів до аргументування та демонстрування взаємозв'язків між різними лініями аналізу політичних феноменів; дає змогу студентам вдосконалити навички цитування та посилання на інші джерела; заохочує студентів пов'язувати теоретичні перспективи з науковою літературою з життєвими ситуаціями; дає можливість студентам удосконалити вміння й навички використання емпіричних даних для обґрунтування власної позиції; сприяє вдосконаленню широкого спектру дисциплінарних і загальних умінь і навичок [1]. Під викладацьким кутом зору підготовка запитання для есе потребує ґрунтовного осмислення, однак не потребує значних затрат часу. Недоліками есе як методу контролю та оцінювання є суб'єктивність стандартів оцінювання есе, оскільки важливим є не лише зміст, але й стиль; значні затрати часу на написання есе; значні затрати часу на підготовку відгуку.

Презентація як метод підсумкового контролю використовується у програмах підготовки бакалаврів політології університетів Йорка [19], Королівського коледжу Лондона [9], а її ваговий коефіцієнт варіює від 5 до 15 %. Цей метод служить для оцінювання комунікативних умінь і навичок, що вва-

жаються необхідними для майбутнього працевлаштування та науково-дослідницької діяльності, а також професійних умінь і навичок, аналогічних до тих, що перевіряються за допомогою есе; створює можливості для групової роботи, що сприяє розвитку міжособистісної компетентності; вдосконалює інформаційно-комунікаційну компетентність майбутніх фахівців у галузі політології; надає студентам можливість переймати досвід одногрупників і посилює рефлексивну практику [1].

Презентація також використовується у процесі підготовки політологів як метод поточного контролю, якщо розглядається як частина процесу розроблення есе або наукового проекту. Під викладацьким кутом зору презентація є зручним методом контролю, оскільки не потребує значних затрат часу для підготовки завдань, забезпечує ефективно підтримання зворотного зв'язку із студентами, однак можливе виникнення труднощів з оцінюванням успішності студентів у груповій роботі; звинувачення в упередженості, оскільки представлення результатів роботи не є анонімним; дискомфорт окремих студентів, пов'язаний із публічним характером презентацій.

Оскільки наукова робота є важливим компонентом освітнього процесу майбутніх політологів, значна увага приділяється підготовці та оцінюванню наукових проектів, що виконуються протягом усіх років навчання, і дипломної роботи, що виконується на останньому році навчання. Чимало університетів, зокрема університети Ворвіка [18], Ессекса [12], Дурґама [11], Кардіфа [21], пропонують студентам бакалаврату зі спеціальності «Політологія» науковий проект як метод підсумкового контролю, де його ваговий коефіцієнт варіює від 10 до 30 %. Всі із досліджуваних нами університетів пропонують модуль написання дипломної роботи, причому у більшості університетів, зокрема університетах Ворвіка [18], Ексетера [6], цей модуль є обов'язковим, тоді як в окремих університетах, а саме університетах Ессекса [12], Кардіфа [21], цей модуль є вибірковим. Написання науково-дослідних проектів і дипломної роботи забезпечує студентам-політологам можливість для вивчення предмета дослідження глибше; застосування вивчених теорій, концепцій, підходів для вирішення реальних проблем; тісної співпраці з майбутніми працевластцями (проект у рамках проходження практики), громадськістю (проект у рамках проходження практики або навчання через громадську діяльність) і науково-педагогічними працівниками (проект у співпраці з викладачами); заохочує креативність студентів і підсилює самостійне навчання; знижує ризик плагіату у зв'язку з оригінальним характером наукової роботи. Однак треба зазначити, що цей метод оцінювання вимагає від студентів значних затрат часу на підготовку, а від викладачів значної підтримки студентів

у питаннях тайм-менеджменту, організації дослідження, опрацювання результатів дослідження та підбивання підсумків.

Проходження практики відіграє важливу роль у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі політології, оскільки дає їм змогу протестувати свої знання та розуміння у реальному середовищі; розвиває уміння та навички, що становлять інтерес для майбутніх працедавців; створює відчуття незалежності у студентів; дає можливість зробити висновки з практики з метою покращення навчання. Однак практика викликає чимало труднощів, пов'язаних з узгодженням власне практики та навчальних результатів окремого модуля або освітньої програми загалом і визначенням методики оцінювання, а також підвищує ризик небажаних наслідків, оскільки університет має обмежений контроль за її здійсненням. Зазвичай університети Англії та Уельсу, зокрема університет Йорка [7], вимагають від студентів підготовки портфоліо, що міститиме звіт про проходження практики, щоденник практики, характеристики студента-практиканта, аналітичне есе або звіт про виконання наукового проекту. Щодо інноваційних підходів, то британські науковці виявили, що використання блогів замість традиційних щоденників практики має значний вплив на управління процесом практики, а також на якість письмових робіт і рефлексивного аналізу студентів, що вони пов'язують із публічним характером ведення блогів [24, с. 11].

Щоденник практики ведуть протягом усього періоду проходження практики, що дає змогу студентам-політологам простежити динаміку власного розвитку у процесі практичного навчання, а також вкорінити рефлексивний підхід до навчання. Недоліками цього методу контролю є важкість у встановленні спільного формату оцінювання, що зумовлено індивідуальним характером цього виду роботи; значні затрати часу на коментування робіт студентів та оцінювання кінцевого продукту.

Значного поширення набувають блоги, представлені в університетах Ліверпуля [27], Ноттінгема [29], Сюррея [25], оскільки вони дають можливість студентам працювати в середовищі, з яким вони добре обізнані; забезпечують легкий і швидкий обмін інформацією (включно з гіперпосиланнями, зображеннями, аудіо- та відеоматеріалами) з одногрупниками та викладачами, особливо якщо вони перебувають у різних місцях; роблять можливим залучення до обговорення й отримання зворотного зв'язку від практикуючих фахівців у галузі політології та представників громадськості; забезпечують ефективне підтримання зворотного зв'язку між викладачем і студентом через функцію коментування; створюють простір для підтримання міждисциплінарного професійного діалогу [28]. Труднощі із вико-

ристанням блогу як методу контролю пов'язані з необхідністю постійного моніторингу з боку викладача й технічними проблемами.

З метою оцінювання рівня досягнення результатів навчання бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу, зокрема університетах Лінкольна [15], Шеффільда [16], також використовується портфоліо, що становить зібрання письмових робіт, написаних на різних етапах навчального модуля та об'єднаних рефлексивним вступом або висновком. Портфоліо як метод контролю має чимало переваг: дає змогу охопити різні види письмових робіт в одному форматі оцінювання; стимулює регулярне написання коротших робіт, підтримуючи залучення студентів-політологів до опрацювання тем модуля; створює простір для рефлексії та критичної оцінки студентами прогресу у процесі навчання; уможливорює постійний діалог студентів і викладачів із метою покращення якості кінцевого продукту. Однак портфоліо потребує багато часу на оцінювання, тому доцільно здійснювати поточне оцінювання окремих частин портфоліо протягом модуля, а в кінці модуля запропонувати підсумкову оцінку із стислими коментарями [1].

В університетах Англії та Уельсу у процесі підготовки бакалаврів політології найчастіше використовуються такі методи поточного контролю, як презентація, есе, огляд книги, анотована бібліографія, усні та письмові доповіді, закриті та відкриті тести, директивний документ, аналіз газетної статті, аналіз Інтернет-ресурсів, симуляції та рольові ігри.

Сутність презентації та есе як методів контролю були розглянуті вище, тому зосередимось на розгляді огляду книг й анотованої бібліографії. Студенти-політологи здійснюють огляди книг із метою виокремлення сильних і слабких сторін індивідуальних і колективних наукових робіт і розробляють анотовані бібліографії з метою підготовки списку джерел із певної теми із представленням короткого резюме та критичного аналізу кожного джерела. Ці методи поточного контролю використовуються у програмах підготовки бакалаврів політології в університетах Ворвіка [18], Ессекса [12], Шеффільда [16], Дургамма [11], оскільки забезпечують ефективний розвиток і перевірку аналітичних умінь і навичок, що становлять важливу складову професійної компетентності фахівця в галузі політології; створюють можливості для опрацювання широкого спектру первинних і вторинних джерел інформації; сприяють розвитку наукових умінь і навичок студентів. Ці методи часто розглядаються як підготовчий етап до виконання завдання, що підлягає підсумковому контролю (наприклад, есе, науковий проект, іспит). Основним недоліком цих методів є значні затрати часу студентами, оскільки їм потрібно знайти, прочитати, підсумувати та критично проаналізувати джерела [20, с. 116].

Письмові доповіді є ще одним дієвим методом поточного контролю успішності студентів-політологів, оскільки демонструють їхні уміння та навички представлення інформації на визначену тему структурованим способом [3]. Перевагами методу є наближеність до реальних умов професійного середовища, можливість розглянути широкий спектр тем і сфер дослідження, однак без відповідних рекомендацій і вказівок викладача студентам може бути складно виконати це завдання; окрім того, необхідно розробити відповідні критерії оцінювання, що братимуть до уваги зусилля, затрачені на створення таблиць даних.

У рамках професійної підготовки бакалаврів політології, зокрема в університетах Есекса [12], Екзетера [6], Лінкольна [15], Аберіствіта [2], написання директивного документа використовується як метод контролю та оцінювання й передбачає підготовку документа, що розглядає поточну політичну проблему в контексті сучасного політичного середовища [1]. У цьому документі студент-політолог пропонує альтернативи до поточної політики, підкріплюючи свої рекомендації фактичними даними.

Науковці виокремлюють чимало переваг використання цього методу для контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів у галузі політології, оскільки цей метод дає змогу студентам долучитись до обговорення поточних політичних питань і розроблення потенційних варіантів вирішення складних політичних проблем, заохочує студентів до застосовування теоретичних знань для розгляду реальних суспільно-політичних ситуацій, сприяє вдосконаленню умінь і навичок використання емпіричних даних із метою обґрунтування власної пропозиції, дає можливість студентам працювати над питанням, що становить для них реальний інтерес, дає змогу викладачу розвинути у студентів цінні для працедавця уміння та навички, тестує вищі когнітивні рівні навчання. Однак треба зазначити, що таке завдання радше оцінює знання та їх застосування в певній сфері, ніж обсяг знань відповідно до навчальної програми. Оскільки директивний документ не є ані історичним аналізом, ані вивченням того, як і чому щось відбувається, викладач повинен чітко пояснити студентам відмінності між директивним документом й аналітичним есе, науковою роботою тощо [1].

З метою швидкого отримання загальної картини успішності студентів-політологів в опануванні базовими знаннями викладачі часто використовують закриті тести, що дають змогу перевірити знання студентів із широкого спектру навчального матеріалу, заощаджують час викладачів у зв'язку з легкістю перевірки та швидкістю надання відгуку, надають можливість створення банку запитань. Щодо негативних факторів використання закритих тестів як методу перевірки успішності студентів, то є можливість вгадування правильної відповіді,

а також обмежені можливості для вияву креативності, глибини знання та розуміння у студентів.

Поточний контроль навчальних досягнень майбутніх фахівців у галузі політології також здійснюється за допомогою відкритих тестів, зокрема, у програмах університетів Рідінга [4], Лінкольна [15], що забезпечують швидку перевірку знань і розуміння базових понять; сприяють залученню до певної навчальної літератури; заохочують прогресивну форму навчання. У процесі підготовки політологів вони можуть набувати різноманітних форм, а саме – короткі описові відповіді на запитання, пояснення діаграм і графіків, вставлення пропущеного слова у речення.

У контексті обґрунтування доцільності методів активного навчання симуляції та роліві гри набувають значного поширення як методи поточного контролю, зокрема використовуються у програмах підготовки бакалаврів політології в університетах Лейкестера [30], Кардіфа [21]. Вони дають можливість студентам-політологам усвідомити складність вправ, спрямованих на розвиток умінь приймати рішення, та викладачам об'єктивно оцінити оволодіння уміньми та навичками прийняття рішень; перетворюють навчання у практичну діяльність, однак потребують значних затрат часу та зусиль на укладання; можуть створювати дискомфорт для окремих студентів.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, найкращою стратегією вибору методів контролю та оцінювання у процесі професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із політології є їх комбінування. Під час розроблення системи оцінювання навчального модуля або освітньої програми доцільно враховувати такі аспекти: як різні методи контролю покривають зміст модуля/програми; якими способами обрані методи контролю забезпечують перевірку рівня досягнення визначених результатів навчання; чи обрана комбінація методів контролю забезпечує студентам можливість продемонструвати весь спектр умінь, навичок, сильних сторін і здібностей; як різні методи доповнюють, контрастують або базуються один на одному; співвідношення методів з огляду на різноманіття виставлення оцінок та універсальності; спектр форматів зворотного зв'язку.

Одним із підходів до планування оцінювання є виставлення результатів навчання по горизонталі, а різних методів контролю та оцінювання – по вертикалі таблиці. У кожній клітинці таблиці зазначити, як кожен метод оцінює досягнення певного навчального результату.

Перспективи подальших наукових розвідок з досліджуваної проблеми вбачаємо в дослідженні можливостей використання електронних технологій у процесі контролю та оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців у галузі політології.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Assessment Toolkit, London School of Economics and Political Science. URL: <https://info.lse.ac.uk/staff/divisions/Teaching-and-Learning-Centre/Assessment-Toolkit/LSE-Assessment-Toolkit>.
2. BA Politics (Year Abroad), Aberystwyth University. URL: <https://courses.aber.ac.uk/undergraduate/politics>.
3. BA Politics and International Relations, Nottingham Trent University. URL: <https://www.ntu.ac.uk/study-and-courses/courses/find-your-course/social-sciences/ug/2016-17/politics-and-international-relations>.
4. BA Politics and International Relations, University of Reading. URL: <http://www.reading.ac.uk/ready-to-study/study/subject-area/politics-and-international-relations-ug/ba-politics-and-international-relations.aspx>.
5. BA Politics and Modern History, University of Manchester. URL: <http://www.manchester.ac.uk/study/undergraduate/courses/2018/00353/ba-politics-and-modern-history>.
6. BA Politics with Study Abroad, University of Exeter. URL: <http://www.exeter.ac.uk/undergraduate/degrees/politics/politics-abroad>.
7. BA Politics with Year in Industry, University of York. URL: <https://www.york.ac.uk/study/undergraduate/courses/ba-politics-placement>.
8. BA Politics, Aberystwyth University. URL: <https://courses.aber.ac.uk/undergraduate/politics>.
9. BA Politics, King's College London. URL: <https://www.kcl.ac.uk/study/undergraduate/courses/politics-ba.aspx>.
10. BA Politics, Oxford Brookes University. URL: <https://www.brookes.ac.uk/courses/undergraduate/Politics>.
11. BA Politics, University of Durham. URL: <https://www.dur.ac.uk/courses/info/?id=11728&title=Politics&code=L200&type=BA&year=2018>.
12. BA Politics, University of Essex. URL: <https://www.essex.ac.uk/courses/ug00343/1/ba-politics>.
13. BA Politics, University of Kent. URL: <https://www.kent.ac.uk/courses/undergraduate/29/politics>.
14. BA Politics, University of Leicester. URL: <https://le.ac.uk/courses/politics-ba>.
15. BA Politics, University of Lincoln. URL: <http://www.lincoln.ac.uk/home/course/polpolub>.
16. BA Politics, University of Sheffield. URL: <https://www.sheffield.ac.uk/politics/study/undergraduate/courses/politics>.
17. BA Politics, University of Sussex. URL: <http://www.sussex.ac.uk/study/undergraduate/courses/politics/politics-ba>.
18. BA Politics, University of Warwick. URL: <https://warwick.ac.uk/study/undergraduate/courses-2016/politics>.
19. BA Politics, University of York. URL: <https://www.york.ac.uk/study/undergraduate/courses/ba-politics>.
20. Blair A. & McGinty S. Developing Assessment Practices in Politics. In: Simon Lightfoot and Cathy Gormley-Heenan (Eds.) Teaching Politics and International Relations. 2014. Palgrave Macmillan UK. P. 105–122.
21. BSc Politics, Cardiff University. URL: <https://www.cardiff.ac.uk/study/undergraduate/courses/2018/politics-bsc-econ>.
22. Code of Practice for Assessment and Feedback, University of Surrey. URL: <https://www.surrey.ac.uk/sites/default/files/code-of-practice-for-assessment-and-feedback-2017-18-final.pdf>.
23. Code of Practice on Assessment, University of Liverpool. URL: https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/tqsd/code-of-practice-on-assessment/code_of_practice_on_assessment.pdf.
24. Curtis S., Axford B., Blair A., Gibson C., Huggins R., & Sherrington Ph. Placement blogging: the benefits and limitations of online journaling. *Enhancing Learning in Social Sciences*. 2009. № 1 (3). P. 1–17.
25. Politics@Surrey Blog, University of Surrey. URL: <https://blogs.surrey.ac.uk/politics>.
26. Race, Ph. (2012) Speedy Feedback to Large Groups. In *Feedback toolkit: 10 feedback case studies or ideas*. Higher Education Academy.
27. The Politics Blog, University of Liverpool. URL: <https://www.liverpool.ac.uk/politics/blog>.
28. The use of Blogs for Teaching and Learning in Cardiff University, Cardiff University. URL: <https://learningcentral.cf.ac.uk/bbcswebdav/institution/Learning%20Technology/Documents/The%20Use%20of%20Blogs%20%28v3%20-%20final%29.pdf>.
29. Thinking Politics Blog, University of Nottingham. URL: <http://blogs.nottingham.ac.uk/politics>.
30. Undergraduate Assessment and Style Guide: Politics and International Relations, University of Leicester. URL: <https://www2.le.ac.uk/departments/politics/documents/ug-assessment-style-handbook-2013-14>.
31. Young C. Survey of Assessment Practices in Political Science. *Political Science and Politics*. 2016. № 49 (1). P. 93–98.